

Elmalı (Antalya) KentSEL Kültür Varlıkları Envanteri 2004

A. Deniz OKTAÇ*

ANAHTAR SÖZCÜKLER / KEYWORDS

Elmalı, geleneksel mimarlık, mahalle, sokak, cadde, konut, sofa, ahşap, taş, kerpiç

Elmalı, traditional architecture, quarter, street, avenue, house, "sofa", timber, stone, mudbrick

ÖZET / SUMMARY

Elmalı, Antalya ilinin 120 km kuzeybatısında, güneybatı Torosların üstünde, 1150 m yükseklikte yer alır. Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan ticaret yolları üstünde olması, bol su kaynakları ve verimli toprakları nedeniyle tarih boyunca önemli bir yerleşim olmuştur. Kent, Elmalı Dağının güney eteklerindeki geniş çanakta kurulmuştur. Bu çanakta bulunan Elmalı'nın geleneksel kent dokusu yedi mahalleye ayrılmıştır. Yeni kurulan iki mahalle kentin güneyinde, daha düşük kademelerdeki eski bağ bölgesi içinde kalır.

Geleneksel Elmalı konutları açık sofa ve iç sofa plan şemasına göre "zemin kat + bir" veya "iki katlı" olarak planlanmıştır. Konutlar zemin katta ahşap hatıllı taş duvarlı kârgir yığma, üst katta ahşap taşıyıcı ve kerpiç veya yonga dolgulu (bağdadi) olmak üzere karma sistemde yapılmıştır. Bazı geleneksel konutların cephe-leri sıvasız bırakılmıştır. Bu yapılarda ahşap karkas taşıyıcı sistemi görülebilmektedir.

Elmalı geleneksel kent merkezindeki Fethiye Caddesi, Pınarbaşı, Hıdırlık ve Hacı Haliller sokaklarının bir bölümünde envanter çalışması

Elmalı is situated in the north-west of Antalya Province at a distance of 120 kms to the city, on the mountains of south-western Taurus, at an altitude of 1150 m. Due to being on the junction of the trade routes connecting Anatolia to the Mediterranean, and having rich water sources and fertile soils, it has been an important settlement through out history. The town was founded in a wide basin at the southern skirts of Elmalı Mountain. The traditional urban texture of Elmalı, situated in this basin, has been divided into seven neighborhoods founded. The two recently founded neighborhoods to in the south of the town, are in the old orchard area of the lower levels.

The traditional houses of Elmalı have been planned as two or three storey buildings in the form of open hall (sofa) and internal hall. The houses were built in a mixed system of construcian timber beam and stone masonry at the ground level, and timber fram filled with mudbrick or wood shavings at the upstairs. The elevations of some traditional houses were left without rendering and therefore, their timber framed structure can be seen.

* Yrd. Doç. Dr. A. Deniz OKTAÇ (Proje Yürütücüsü)/ Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü KONYA

yapılmıştır. Çalışma 75 envanter formu, yaklaşık 3000 dijital film karesi, 72 yapının ön cephe rölovesi ve 62 yapının plan krokisinin çizilmesiyle sona ermiştir.

Elmalı kentsel kültür varlıkları envanter çalışması 2004 yılı Ağustos ve Eylül aylarında yapılmıştır. Elmalı kentsel kültür varlıkları envanter çalışması Antalya Valiliği, Elmalı Kaymaklığı, Elmalı Belediyesi, Mimarlar Odası Antalya Şubesi, ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) ve Selçuk Üniversitesinin, Antalya'da (İbradi ilçesinde başlayan Alanya'da devam eden ve batıda Elmalı'dan Akdeniz'e inen büyük havza içinde) geleneksel kültürü koruyarak kırsal göçü önlemek amacıyla başlattığı uygulamalı büyük bir kalkınma projesinin Elmalı kentinde odaklanan parçasıdır ve adı geçen kurumlar tarafından desteklenmiştir. Elmalı kentsel kültür varlıkları envanter çalışması daha sonra TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamına girmiştir.

Alan çalışması 2005 yılında devam etmelidir. Elmalı'da yönetim ve halk kentin geleneksel dokusunun korunmasını istemekte ve bunun için çalışmaktadır. Belgeleme çalışması, onların bu gayretlerine ve Elmalı kentinin var olan kültürel mirasının geleceğe taşınmasına yardımcı olacaktır.

Some inventory work has been done in some parts of Fethiye avenue and Pınarbaşı, Hacı Haliller and Hıdırlık streets in the traditional urban centre of Elmalı. The survey work has been fulfilled by preparing 75 inventory cards, approximately 3000 frames of digital film and by drawing the façades of 72 buildings and the draft plans draft of 62 buildings.

Inventory Works of Urban Cultural Assets of Elmalı (Antalya) is a part of the large developing-applied project focus on the Town of Elmalı and which has been commenced by the establishments, such as the governorships of Antalya and Elmalı District, the Municipality of Elmalı, the University of Selçuk, ÇEKÜL (the Foundation of Preservation of Environmental and Cultural Assets) and the Branch of Architectural Chamber of Antalya in order to prevent rural migration by means of maintaining traditional culture in Antalya (a large basin beginning from İbradi, continuing through Alanya and finishing at Elmalı situating at the coast of Mediterranean Sea in the west). Later the urban architectural inventory of Elmalı has been included to the project of TÜBA-TÜKSEK Cultural Inventory of Turkey. Therefore this study has been supported by the Town Council, the Municipality of Elmalı, the Architectural Chamber of Antalya and Selçuk University.

Work will continue in 2005. The administration and the public of Elmalı want to be preserved the traditional texture of the city and work for this aim. The documentation of the existing heritage will help the their zealous works and the transmission to the future the cultural values of the city of Elmalı.

GİRİŞ

Elmalı (Antalya) kentsel kültür varlıkları envanter çalışmasının bu yılki (2004) bölümü 19 kişilik ekiple Eylül ayında beş günlük süreçte tamamlanmıştır. 2004 yılının Ağustos ayı boyunca arazi ve büroda yapılan fotoğraf çekimi, cephe röloveleri çizimi, bilgi toplama vb. saptama çalışmalarının yapılması ve düzenlenmesi, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamında geliştirilen envanter formlarının doldurulmasına yardımcı olmuştur. Böylece çalışma süresi toplam 42 güne ulaşmıştır.

Çalışma grubu Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalından Yrd. Doç. A. Deniz Oktaç yürütücülü-

ğünde aynı bölüm dördüncü sınıf öğrencilerinden Selçuk Ermin, Vahit Karakaya, Melek Kutlu, Kevser Eken, Asken Sarsenbayev, Hüseyin N. Alpmala, Emine Duyku, Tuğba Demirkıran, H. Tuba Keskin, M. Fatih Bölük, F. Cemal Cıvaş, Coşkun Pınar, Hümeyra İnce, Kaşat Yavuz, Ali Kara, Zeynep Çöloğlu ve Emine Genç'ten oluşmuştur. Alan çalışması kültürel varlıkların belgelenmesinin yanı sıra mimari eğitiminde uygulama imkânı vermesi yönüyle de önem kazanmıştır.

Elmalı Kaymaklığı, Elmalı Belediyesi ve Mimarlar Odası Antalya Şubesinin¹ çalışma ekibini davetiyle başlayan çalışmanın her aşamasında bu kurumlar

destek ve ilgilerini sürdürmüştür. Kaymakamlık idari işlerde, Belediye konaklama, kırtasiye, fotokopi vb. ihtiyaçlarının karşılanmasında, Oda rölöve araç-gereçlerinin temini, ulaşımı ve otel lobisinin bilgisayarlı büro ortamı haline getirilmesine yardımcı olmuştur. Çalışmaya Elmalı halkı büyük ilgi göstermiş ve misafirperverlikleriyle çalışma ekibini desteklemiştir².

2004 yılında yapılan belgeleme çalışmasının kapsamı çalışmayı destekleyen kurumlarca belirlenmiştir. Çalışma kapsamına biri kentin konut, ticaret ve idari merkezinde, üçü geleneksel konut dokusu içinde olan toplam dört sokak üstündeki yapılar, bir hamam ve hamam dükkânları girmiştir. Çalışma alanı olarak seçilen sokaklar kentin özgün geleneksel yapılarının bulunduğu, kültür ve turizm potansiyeli taşıyan bölgeleri içindedir. TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamına girdiğinde (2004 yılında), yapı adalarının boyutları büyük ve içindeki parsel sayısı fazla olduğu için bu adaları adaları tümüyle taramak yerine envanter çalışmalarımız daha öncebu belirlenen sokaklarla sınırlı bırakılmıştır.

ÇALIŞMA YÖNTEMİ VE BELGELENEN ALAN

YÖNTEM

Elmalı kentsel mimarlık envanteri, fotoğraf, rölöve-çizim, envanter formlarının doldurulması ve kent kültürü hakkında bilgi almak için kaynak kişilerle görüşme yapmak gibi farklı türden belgeleme yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. Alanda çalışma ekibini olarak ekibe ait dört adet dijital fotoğraf makinesi ve GPS aleti, Oda'nın sağladığı rölöve araç-gereçleri, biri CD yazıcı dört bilgisayar, bir yazıcı ve belediyenin sağladığı dört bilgisayar kullanılmıştır. Çalışmada yüksekliği fazla olan cephelerin ölçümü için itfaiye merdiveni ve itfaiye arabasının üstündeki hareketli merdivenden faydalanılmıştır. Kaymakamlık ve belediyeden alınan arazi ölçüm araç gereçleri rölöve yapıırken kullanılmıştır.

Çalışmaya başlamadan önce kent ve çalışma alanı Oda tarafından kısa bir gezi ile ekibe tanıtılmıştır. Bu gezide Oda'nın sağladığı, üstünde Oda'nın isim ve amblemi bulunan beyaz renkli tişört ve şapkalari giymemiz ilk günden kentte tanınmamızı sağlamıştır. Kıyafet birliği, halkın ilgisi ve kurulan iyi diyaloglar çalışmayı kolaylaştırmıştır.

Çalışmanın ilk bir aylık dönemine ekibe rölöve çıkarma ve tarafımızdan hazırlanan envanter formlarının doldurulmasına ait bilgiler verilerek başlanmıştır. Alandaki çalışma önce tüm öğrencilerle birlikte, eğitimin belirli bir seviyeye gelmesinden sonra dört-beş kişilik dört grup halinde sürmüştür. Teçhizat kullanımı ve iletişim sağlamak için grupların birbirine yakın alanlarda çalışmasına dikkat edilmiştir. Kaymakamlıktan alınan, çalışma alanına ait 1/1000 ölçekli halihazır harita taratılarak bilgisayar ortamında

yeniden çizilmiştir³. Grupların çalışacakları yapılar belirlendikten sonra fotoğrafları çekilmiş, sahibinden bilgi alınmış ve envanter formları doldurulmuştur. Rölöve ölçümleri tamamlanan yapı cephesi ve vaziyet planına ait verilerin 1/1 ölçekte çizimi özellikle akşamları bilgisayarda "AutoCAD 2004" programında yapılmıştır. Böylece büro çalışmalarına, arazi çalışmaları sürerken başlanmış ve büyük bölümü arazide tamamlanmıştır.

Kent ve geleneksel dokunun farklı bölgeleri hakkında o bölgede yaşamış yaşlı ve bilgili kişilerle görüşmeler yapılmış, görüşmeler sonucunda elde edilen sosyokültürel, ekonomik, mimari vb. bilgiler fiziksel verileri desteklemiştir.

Çalışma TÜBA-TÜKSEK kentsel kültür varlıkları envanter çalışması kapsamına girince daha önce hazırlanan envanter bilgileri, TÜBA İstanbul Bürosundan alınan envanter formlarına aktarılmış ve formların üstüne yapıların planları çizilmiştir. Envanter formlarının ekindeki plan krokileri de daha sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır⁴. 2004 yılı çalışmasına ait envanter formlarının kontrolleri araziden ayrılmadan tamamlanmıştır. Rapor yazıldığında bilgisayar programı henüz hazır olmadığı için envanter formları sayısallaştırılamamıştır.

Çalışmaya başlarken envanter çıkarmanın yanı sıra kentsel koruma da amaç edinilmiştir. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünün sonucunda Elmalı'da yapılan "Tarihi Elmalı Evlerini Koruma Seminer ve Sergisi" ile halk ve yerel yönetim bilgilendirilmiş, koruma konusunda öneriler sunulmuştur.

AYRINTILI ANLATIM

Kentin fiziksel yapısı

Elmalı, güneybatı Anadolu'da, Toros Dağlarının batı Akdeniz tarafında geniş bir plato üstüne kurulmuştur (lev.1: şek. 1). Yerleştiği alan dağlık ve engebeli bir bölgede, Elmalı Dağının güney eteklerinde 1050-1150 metre rakımda bulunmaktadır (lev. 1: res 1-2). Antalya ilinin 120 km kuzeybatısında yer alan Elmalı, kuzeyde Korkuteli, doğuda Kumluca, güneydoğuda Finike, güneyde Kaş, batıda Muğla ile komşudur. Yüzölçümü 1594 m²'dir. Bulunduğu yer itibarıyla Göller Yöresinden ve güneydeki sahil ikliminden ayrılır ve karasal iklim gözlenir (Antalya 2000. İl Yıllığı: 285). Elmalı, Anadolu'yu Akdeniz'e bağlayan ticaret yollarının üstünde olmasının (Çelik 2002: 136) yanı sıra bol su kaynakları, verimli topraklarıyla tarih boyunca önemli bir yerleşim yeri olmuştur.

Elmalı Ovası Semayük, Kaşçiftliği, Eskihisar ve Düden mevkilerinden oluşur. Çevrede Güldürki, Karabayır, Gilevge çayları ile Düdene dökülen Karagöl ve Avlan Gölü bulunur. Düden'de kaybolan su savaklarla kontrol altına alınmaya başlamıştır. Avlan Gölüne, taşkınlarının önlenmesi için 1975 yılında ucu Finike'de denize ulaşan bir tünel açılmıştır. Tünelin açıl-

masıyla Avlan Gölünün doğal dengesi bozulmuştur.

Kentin sosyal yapısı

Kent ve çevresinde Eymir, Bayat, Avşar, Yuva, Bayındır ve Salur gibi Oğuz boy isimlerini alan köylerin yanı sıra Saçıkarcılı, Karakoyunlu, Karahacılı, Yeniosmanlılar, Suyabatmaz, Hayta, Çıvgarlılar, Töngüçlüler, Karakeçililer, Akkeçililer, Karamanlılar ve Tahtacılar gibi Yörük aşiretlerine ait köyler de görülür. İlçedeki azınlıklardan Yahudiler I. Dünya Savaşı öncesinde, Rum ve Ermeniler ise 1924 yılındaki mübadele sırasında Elmalı'dan ayrılmıştır. Azınlıkların gitmesinden sonra 1925-1926 yıllarında Selanik-Kestiyeye, Grabene muhacirleri, 1937 yılında doğu göçmenleri, 1950-1952 yılında Bulgaristan göçmenleri ve son yıllarda dağlık köylerden gelen halk Elmalı ve çevresine yerleşmiştir (Ekiz 2001: 55-61). 2000 yılı nüfus sayımına göre Elmalı ilçesinin 49 köy ve iki bucağının toplam nüfusu 25,356 kişi, ilçe merkezinin nüfusu 14,610 kişidir (*Antalya 2000. İl Yıllığı*: 285).

Geleneksel yaşam biçimi, kış aylarında Elmalı'da yaz aylarında bağlarda yaşamayı gerektirmiştir. Kendine yetebilen kapalı bir ekonomi sistemi içinde her türlü ihtiyaç bağlardan ve evde beslenen hayvanlardan sağlanmıştır⁵. Değişen yaşam şartları içinde geleneksel yaşam sürdürülmemekte ve apartmanlar daha çok tercih edilmektedir. Cumhuriyet Devrinde yaşanan sosyoekonomik ve kültürel değişimler sonucunda Elmalı'nın sosyal yaşamı eski canlılığını kaybetmiştir. Elmalı nüfusunun çoğunluğu büyük kentlere göç ederek kentlerini yeni kullanıcılarına bırakmıştır. Günümüzde geleneksel konutlar yaygın olarak kış aylarında Kumluca, Finike ve Antalya'da oturan ailelerin yazlıkları olarak kullanılmaktadır⁶.

Geçim kaynakları hububat tarımının yanı sıra yine geleneksel ticaret içinde sayabileceğimiz sedir, ardiç, çam kerestesi gibi orman ürünleri; canlı hayvan, ham deri, av hayvanı derisi; el sanatları ve badem, ceviz, erik, elma, şeftali gibi tarım ürünlerinin yetiştirilmesine ve bunların ihracatına dayanmaktadır. Günümüzde demircilik, bakırcılık, yapı ustalığı, dokumacılık, kahve değirmenciliği unutulmuş, leblebicilik ve helvacılık halen yaşayan geleneksel el sanatlarıdır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra sütçülük ve besi hayvancılığıyla birlikte, pancar, ayçiçeği gibi farklı ürünlerle ziraat gelişmiştir. Özel teşebbüsün kurduğu un, yem ve tuğla fabrikaları, soğuk hava depoları, organize sanayi sitesi, mandıralar, meyve suyu fabrikaları, çeşitli kooperatif ve bankalar Elmalı'nın ekonomisini canlandırmıştır (Ekiz 2001: 54).

Bilim ve eğitime çok önem verilen Elmalı'da köklü ve sürekli bir kültür ortamı oluşmuştur. Devlet hastanesi, ilkokullar, cami ve devlet hizmet binalarını Elmalı halkı kendisi yapmıştır. Kadınlara seçme-seçilme hakkı verildikten hemen sonra iki kadının belediye meclis üyeleri arasında yer alması, doktor, öğretmen esnaf vb. halkın birleşerek 1926 yılında Elmalı

Elektrik Anonim Şirketini kurması bu kültürün göstergeleridir (Ekiz 2001: 51).

Yerleşmenin tarihsel gelişimi

Elmalı'nın içinde bulunduğu bölgenin tarihi, Karain Mağarası buluntularına göre Paleolitik-Mezolitik (Kökten 1947: 224-228; Kökten 1955: 282-283), Hacılar (Burdur) kazılarına göre Neolitik Çağın başlangıcı (Mellaart 1960: 86) ve Semahöyük kazılarına göre Bronz Çağının (MÖ 3200 - MÖ 2500) başlangıcına (Mellink 1963: 269-278, lev. 77-82) dayandırılabilir. Çevresinde Güğü (Orpeini), Yuva (Elbissos), İnce Aliler (Oinoanda), Bayındır (Khome), Karamık (Podolya), Arykanda gibi birçok tarihöncesi ve tarihi devirleri kapsayan yerleşim merkezi bulunmaktadır (Bean 1971: 7-35; Bean 1998: 222).

Bölge Luvî, Arzava, Lukka-Likya⁷ dönemlerinden sonra MÖ 542-540 tarihlerinde Pers hâkimiyeti altına girmiştir (Mansel 1963: 243). Pers hâkimiyeti İskender'in bölgeyi MÖ 333 yılında fethine kadar devam etmiştir. Bu dönemlerde Elmalı Akarassos adını almış olabilir (Çelik 2002: 139). İskender'in fethinden sonra bölge Makedonyalılar, Ptolemaioslar, Seleukoslar arasındaki çekişmelere ve kurdukları krallıkların egemenliğine sahne olmuştur. Bu durum MÖ 190 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra bölge Roma'nın etkisiyle Rodos kontrolüne verilmiştir. MÖ 88 yılında Pontus-Artaksias-Kapadokya Kralı Mithridates VI bölgeye hâkim olmak istemiştir. MÖ 1. yy Likya için karışıklıklarla dolu bir dönemdir. Bu yüzyılın ikinci yarısında Brutus ile Augustus arasındaki iktidar çekişmesinde MÖ 42 yılında Augustus galip gelmiş ve Likya'da Roma İmparatorluk dönemi başlamıştır. Bu dönemde idari yapılanmanın dışında, bölgenin özellikle kıyı kesimleri yoğun imar faaliyetlerine sahne olmuştur. MS 1 yy'ın başından itibaren bazı Roma imparatorları bölgeyi ziyaret etmiştir. Roma imparatorluk döneminde özellikle yukarıda belirtildiği gibi kıyı şehirlerinde zengin ve mamur bir yaşam sürülmüştür (Çelik 2002: 14-15; Bayburtluoğlu 2004: 43-44). Likya MS 395 yılında Bizans topraklarındadır. Bölgede Türk-İslam hâkimiyeti ise MS 1085 yılında Selçuklu Devleti ile başlar. Bölge daha sonra Hamitoğulları, Teke Beyliği, Karamanoğulları gibi beyliklerin ardından, Osmanlı İmparatorluğu Devrini yaşayarak Cumhuriyet Devrine gelmiştir (Ekiz 2001: 19-20-28). Osmanlı Devrinde Anadolu Eyaletine bağlı Teke Livası'nın merkezi ve Teke paşalarının ikametgâhı durumundayken idari merkezin Antalya'ya alınmasıyla ilçe durumuna gelmiştir (*Antalya 2000. İl Yıllığı*: 285; Ekiz 2001: 48/ lev. 1: res. 1-2).

"Teke Paşası'nın Tahtı" dediği kentte Evliya Çelebi, "32 mahalle, 32 mescit, 3888 tahta örtülü ev, 7'si vakıflı, 7'si vakıfsız 14 çocuk mektebi, 4 medrese, 1 imaret, 5 hamam, 300 dükkân, 70 değirmen ve 3 han" görmüştür (Evliya Çelebi 1971 XII: 168-169). Osmanlı Devrinde kentte 15 medrese olduğu bilin-

mektedir. Bunların en büyükleri olan Sinan-ı Ümmi, Hatipzade, Babazade, Haydar Baba ve Şeyh Efendi medreselerinin kütüphaneleri, bugün Ömer Paşa Medresesi içinde bulunan II Halk Kütüphanesinde toplanmıştır (Ekiz 2001: 73-78). Türk-İslam dönemi yapılarından ayakta kalan camiler: Eski Cami (Cami-i Atik), Kütük Camii (Cami-i Cedid), Ömer Paşa Camii, Yeni Cami (Tahta Mescit), Karyagdı Camii, Sinan-ı Ümmi Camii, Kesik Minare Camiidir. Hamamları: Bey Hamamı, Yeni Hamamdır. Evliya Çelebi'nin gördüğü su ile çalışan değirmenlerden birkaç tanesi bugün ayakta. Bunlar tahin ve un değirmenleridir. Ünlü türbeleri: Çobanbaba, İsmail Ereni, Tabak ve Kepçe Babalar, İshak Dede, Baltası Gedik (Mahmut Dede), Vahab-ı Ümmi, Sinan-ı Ümmi, Haydar Baba, Ata Ereni, Sivri Baba, Abdal Musa Türbesidir (Ekiz 2001: 89-120).

Çalışma alanının özellikleri

İlk çalışılan bölge Belediye Meydanının batısında bulunan, kentin konut, ticaret ve idari bölgesi içindeki Fethiye Caddesinin kuzey ucudur (lev. 2: şek. 3; lev. 4: res. 4). Sokak kuzeyden güneye doğru azalan bir eğimin üstündedir. Bu bölgede 168 ve 117 numaralı yapı adalarındaki sekiz parsel üstündeki yapılar ve 147 ada - 1 parseldeki Karyagdı Camii (env. no: O23.B8.14) incelenmiştir.

Pınarbaşı, Hacıhaliller ve Hıdırlık sokakları kentin geleneksel konut dokusu ile ticaret merkezinin kesişiminden başlayıp batı ve kuzey yönlerine, Elmalı Dağına doğru artan eğimle yükselmektedir (lev. 2: şek. 4; lev. 4: 5-6; lev. 5: res. 7). Bu sokaklarda eğimin yeni dikleşmeye başladığı bölümleri incelenmiştir. Çalışmada, Pınarbaşı Sokağının güneybatısındaki 185, 183 ve kuzeydoğusundaki 177, 178 numaralı yapı adalarında bulunan toplam 14 parsel üstündeki yapılar ve 182 ada - 1 parselde bulunan Yeni Cami (env. no: O23.B8.17) belgelenmiştir. 185 numaralı yapı adasında bir çıkmaz sokak bulunmaktadır.

Pınarbaşı Sokağına dik açılan Hacıhaliller Sokağında (Aylar Yokuşu) 185, 163, 177 ve 178 numaralı yapı adalarındaki 23 konut ve Ayenler Mescidi (env. no: O23.B8.64) incelenmiştir. Pınarbaşı Sokağının güneyinde bulunan Hıdırlık da eğimli bir sokaktır (lev. 5: res. 7). Hıdırlık Sokağında bulunan 185, 183, 230 ve 163 numaralı yapı adalarındaki 10 adet konutun envanteri yapılmıştır.

Geleneksel konut bölgesi ile ticaret merkezine geçişte Toklular ve Demirciler sokaklarının köşesinde bulunan 200 ada - 2 parselde bulunan Yeni Hamam (env. no: O23.B8.72) ve hamamın güneydoğusunda 3, 4, 5 numaralı parsellerdeki dükkanların rölevaleri yapılarak envanterleri hazırlanmıştır. Elde edilen bilgilerin TÜBA-TÜKSEK kentsel kültür varlıkları envanter formlarına kaydedilmesi sırasında ilköğretim okullarında ders yılı başlamış; ilköğretim çağında çocuğu olan birçok aile yaz aylarını geçirdikleri evle-

rini kapatarak Antalya'ya dönmüştür. Bu nedenle evlerin birçoğuna, içinde oturan kimse kalmadığından girilememiş, bu konutların envanter formları için gerekli bilgiler alınamamış ve plan şemaları çizilememiştir.

Geleneksel kent dokusunun özellikleri

Kent, Elmalı Dağının güney eteklerinde, doğusunda Tilkicilik Tepesi, batısında Topdağ Tepesi olan geniş çanakta kurulmuştur (lev. 4: res. 3). Bu çanakta bulunan Elmalı'nın geleneksel kent dokusu 23 mahalleden oluşmaktayken 1946 yılında mahalleler birleştirilerek sayı 7'ye düşürülmüştür. İlki 1956, ikincisi 1977 yılında kurulan iki yeni mahalle kentin güneyinde, daha düşük kademelerdeki eski bağ bölgesi içinde gelişmiştir (Ekiz 2001: 15). Ketenci Ömer Paşa Camii ve Belediye Meydanı çevresinde toplanan geleneksel ticari merkez, kentin eski ve yeni yerleşim bölgesi arasındadır (lev. 5: res. 8). Tescil işlemleri yapılarak henüz koruma altına alınmamış olmasına rağmen, eski ve yeni kent dokularının farklı bölgelerde gelişmesi geleneksel dokunun fazla bozulmadan yaşamasını sağlamıştır, ancak bağ bölgesindeki yerleşme dokusu kaybolmaktadır.

Sokak özellikleri

Kentin yol ve konut dokusunun oluşmasında birinci etken Elmalı Dağının eğimli arazisidir. Eğimli arazideki kent yollarının büyük bölümü eğime dikdir (lev. 4: res. 5-6). Sokaklar aşağıdan yukarıya doğru kıvrılarak çıkan, yer yer daralıp yer yer genişleyen organik bir yapıya sahiptir (lev. 4: res. 5). Adaların içlerine giren çıkmaz sokaklar da arazi biçimine göre düz veya eğimlidir. Özgün halî taş kaplama olan yollara beton parke kaplanmıştır (lev. 5: res. 12) Eski fotoğraflar dışında bugün ender olarak görülebilen özgün yol kaplaması, Hıdırlık Sokağına açılan bir çıkmaz sokakta gözlemlenmiştir (lev. 5: res. 11). Sokak sınırlarını taş bahçe duvarları veya konutlar oluşturmuştur. Arası hatıllı, üstü ahşap örtülü (tura) taş duvarlar, çift kanatlı bahçe ve konut kapıları, pencereler, çıkma, balkon, saçak ve bahçeden dışarı taşan yeşil unsurlar sokakları zenginleştirir (lev. 5: res. 10). Yollar arasında kalan büyük yapı adalarının orta bölümleri konutların bahçeleri olarak değerlendirilmiştir (lev. 2: şek. 3-4).

Elmalı Dağı eteklerindeki Pınarbaşı'ndan ve kentin kuzeydoğusundaki kaynaklardan çıkan su aşağıya ulaşana dek dengeli bir biçimde bütün evlerin bahçesinde açılan kanallardan geçer. Bir yapı adasından diğerine atlayan kanallar sokakların bazı bölümlerinde görülür, sonra kaybolur ve kent merkezinde bir kanalda birleşerek bağlara doğru devam eder.

Konutlar

İncelenen alanlarda geleneksel konutlar yola bitişik veya arsanın yola yakın bölümünde yer almıştır. Konutlar ayrıık düzendedir (lev. 2: şek. 3-4). Kentin tica-

ri merkezine yaklaştıkça konutlar arasındaki boşluklar dükkânlarla doldurulmak suretiyle bitişik nizamlı hale gelmiştir. Fethiye Caddesindeki konutlar bu bakımdan örnek gösterilebilir (lev. 2: şek. 3; lev. 4: res. 4; lev. 5: res. 9). Yoldan konutlara hem sokak, hem de bahçeden iki ayrı giriş verilmiştir (lev. 5: res. 10). Sokaktan girişi olan konutlarda kapalı veya açık bir mekân olan avlu (hayat) ile karşılaşılmıştır. Zemini taş veya sıkıştırılmış toprak olan bu alan yaşam birimi, kiler, mutfak, çamaşırılık, odunluk, ahır, bahçe gibi mekânları birbirine bağlamıştır (lev. 6: res. 16).

Hemen hemen her evin avlusunda çamaşırılık bulunur. Çamaşırılık beton veya taş havuzu, ocak, tokaçlama tezgâhı, yakacak deposu bulunan sadece üstü veya her tarafı kapalı bir mekândır. Bazen zemin katta, bazen ara katta bulunan kiler (mağaza) karanlık, serin ve penceresizdir. Ahırda hayvan boyutlarına göre taş yemlikler ve hayvan bağlama kancaları bulunur. Bahçedeki mutfak genellikle çamaşırılık yan yanadır. İçinde yakacak deposu ve ocak yer alan mutfak kapalı veya yarı açık bir mekândır. Mutfak duvarında işleve uygun açık nişler, araç gerecin konulduğu taş ve beton tezgâhlar yer almıştır. Avludan zemin kattaki odalara birkaç basamakla çıkılır. Duvarlarda yüklük ve gusülhaneler bulunur. Zemin kattaki odaların duvar ve tavanları süslemesiz bırakılmıştır.

Arazinin ve arsanın durumuna göre girişi üst katlara, alt katlara ve bahçeye bağlayan merdiven avlunun içinde veya avluyla bağlantılıdır (örn. Hıdırlık Sokağında Arif Şerbetçi evi/ env. no: O23.B8.33). Bazı konutların üst katlarında iki ayrı aile yaşar. Bu evlerde iki ayrı merdiven üst katlarda yaşayan iki ailenin kullanımına ayrılmıştır. Örneğin: Hacıhaliller Sokağında Şaban Karakoyun evi (env. no: O23.B8.58); Pınarbaşı Sokağında Abdullah Bulut (Şekerciler) evi (env. no: O23.B8.35/ lev. 6: res. 16). Dış sofalı plan şemasına sahip konutlarda merdiven çıkış hattı genellikle üst katın sofa kenarına paralel konumdadır. İç sofalı örneklerde ve eklemelerle genişletilmiş konutlarda merdiven dış veya iç sofanın bir tarafındaki odalar arasında veya odaların dış tarafında bulunabilir (bkz. lev. 3: şek. 5'te b1, b4-b5, b7-b9).

Geleneksel konutlar, servis mekânlarının bulunduğu zemin kat dışında, bir ara kat ve asıl yaşam biriminin yer aldığı üçüncü kattan oluşur. Elmalı karasal iklime sahip bir yayla kenti olmasına rağmen eski tarihli konutlarında, açık dış sofalı plan şemasının uygulandığı görülür (örn. Hacıhaliller Sokağındaki konutlar/ lev. 3: şek. 5; lev. 4: şek. 6). Dış sofalar (ayazlıklar) dikdörtgen biçimlidir. Özellikle Hacıhaliller Sokağındaki dış sofanın uzun kenarı kent manzarasına, sofa ve odaların dar kenarları yola bakacak biçimde yapılmıştır⁸. Dış sofalarda genişlikleri 90 santime varan ahşap oturma sekileri (makatlık) yer almaktadır (lev. 6: res. 18). Dış sofanın dar kenarlarından birinde ahşap yaşmaklı ocak, ahşap işli dolap kapakları ve ahşap raflı bir mutfak nişi bulunmaktadır (lev. 7: res. 20). Dış sofadan ocak nişinin kaldırılmasıyla müda-

hale gören örneklerde mutfak nişi, tuvalet ve lavabo dış sofaya bir koridorla bağlanmıştır. Örneğin: Hacıhaliller Sokağında Mustafa Serttürk evi (env. no: O23.B8.60/ lev. 4: şek. 6). Bazı konutlarda dış sofadaki mutfak nişi etrafı duvarla çevrilerek ayrı bir mutfak mekânı haline getirilmiştir.

Hacıhaliller Sokağı dışındaki çalışma bölgelerindeki konutların 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyıl başlarında yapıldığı veya onarımlarla genişletildiği saptanmıştır. Bu konutlar, kapalı dış sofalı (örn. Pınarbaşı Sokağında Abdullah Bulut evi/ env. no: O23.B8.35) veya iç sofalı (örn. Fethiye Caddesinde Nalbantoğlu evi env. no: O23.B8.2) plan şemasına sahiptir. Hıdırlık Sokağı, Pınarbaşı Sokağı ve Fethiye Caddesi konutlarında, konum nedeniyle sofa ve odaların dar kenarları manzaraya yöneltilmiştir (lev. 6: res. 13). İç sofaların bir cephesi yoldan, bir cephesi arka taraftaki bahçeden ışık almaktadır. Sofanın iki dar kenarının bahçeye, odaların yola yönlendirildiği örnekler (lev. 6: res. 14) görmek de mümkündür. Örneğin: Dar Sokakta Mahoş Ana evi (env. no: O23.B8.19), Hacıhaliller Sokağında Süleyman Ayoğlu evi (env. no: O23.B8.42). Sofanın iki veya bir dar kenarındaki pencere önünde sedirler bulunur (Fethiye Caddesinde Şakir Akça evi (env. no: O23.B8.6), Pınarbaşı Sokağında O. Nuri Çınar evi (env. no: O23.B8.53). Dış sofalı konutlarda sadece odalar (örn. Hacıhaliller Sokağında Mücevher Tan evi/ env. no: O23.B8.55), iç sofalı konutlarda sofa ve odalar (Hacıhaliller Sokağında Mustafa Kızılel evi/ env. no: O23.B8.48) yola veya bahçeye doğru çıkma ile taşınmıştır. İki ve üç katlı örneklerde çıkma son kattadır (lev. 6: res. 17).

Üst katlarda odalar genellikle dış sofanın uzun veya bir uzun ve bir dar kenarında sofayı "L" olarak saraacak biçimde dizilmiştir (lev. 3: şek. 5'te b4-b5, b7, b10). Oda sayısı iki veya üçtür. İç sofalı konutlarda oda sayısı genellikle dört olmakla birlikte dış sofalı konutlarda olduğu gibi odaların birisi sonradan mutfak haline getirilmiştir. Odalara, ortak duvarlarının sofa tarafındaki köşelerinden girilmektedir. Dikdörtgen planlı odalar genellikle seki altı ve seki üstü olmak üzere iki bölümlüdür. Örneğin: Fethiye Caddesinde Sıdıka Acar evi (env. no: O23.B8.5/ lev. 7: res. 19), Hacıhaliller Sokağında Mustafa Serttürk evi (env. no: O23.B8.60) ve Pınarbaşı Sokağında Abdullah Ekiz evi. Bu ayırım odada, seki üstünde kare, seki altında dikdörtgen planlı farklı iki bölüm oluşturmuştur. Seki altı, seki üstünden bir-iki basamakla yükseltilmiştir, ayrıca bu iki bölüm ahşap direkler, parmaklıklar, farklı kot ve tarzdeki tavan süslemeleri ile birbirinden ayrılmıştır. Seki üstü duvarlar pencereler, ocak nişi, kapaklı dolap ile, seki altıysa duvarlar yüklük, dolap ve gusülhane ile donatılmıştır.

Ocak yaşmağı, pencere, dolap ve gusülhanenin ahşap kapakları işlenmiştir. Bazı evlerde dolap ve gusülhaneler kapaksız niş şeklinde bırakılmıştır. Cepheden dikdörtgen biçimli olan pencereler, iç mekânda pahlarla genişleyerek üstü yarım daire biçimli du-

var nişı halinde ışığı içeriye almaktadır. Pencere, dolap ve ocakların üst seviyesindeki profilli ahşap raflar kaplamıştır. Duvar ve tavan birleşimleri kavislidir. Genellikle seki üstündeki tavan kenarlarında süsleme, ortada göbek ve köşelerde motif, göbekte köşe arasında ise çita ile ızgaralı süslemeler yapılmıştır (lev. 7: res. 22).

19. yüzyıl sonuyla 20. yüzyılın başlarında yapılan son dönem konutlarında geleneksel tarzda bir plan şeması, yapım tekniği, daha sade bir süsleme ve işçilik görülür. Ocak yaşmakları, dolap kapakları ve pencere kepenklerinde yıldız ve gül motifli bezemelere sıkça rastlanır (lev. 8: res. 30). Restorasyonunu Antalya Kùltür Müdürlüğü'nün yaptırdığı Özel İdareye ait evde¹⁰, diğerlerinde fazla rastlanmayan alçı sıva üstüne boya tekniğiyle Neoklasik tarzda mermer taklidi süslemeler ve çiçekliklerin kenarlarında alçı nişler yapılmıştır (lev. 7: res. 23-24). Duvarlarındaki özenle kıyaslanınca, ahşap kaplamalı tavanın ortasındaki yıldız biçimli süsleme sade bir görünüm sergilemektedir.

Cephe özellikleri

Eımalı'da geleneksel konutlar parselin konumuna, arazinin eğimine, kat adedine, mekânların çıkma durumlarına ve biçimlerine, pencere boyutu, sayısı, malzemesi vb. özelliklerine göre farklı biçimlenmişlerdir. Şehrin çanak şeklindeki bir arazide kurulması ve yolların eğime dik olması nedeniyle güney, doğu ve batı yönlerindeki giriş cepheleri yola ve kent manzarasına, arka cephe bahçeye yönlendirilmiştir. Konutların manzaraya göre arka cepheleri eğer yola bakmıyorsa, bu cephelerde küçük pencereler açılmış veya cephe sağır bırakılmıştır; çünkü bu cepheler aynı zamanda komşuya bakan cephelerdir. Fethiye Caddesindeki konutlardan bitişik nizamda yapılmış olanları ise sadece yol ve bahçeden cephe alabilmiştir.

Esas yaşam katı en üst kattır. Bu nedenle oda veya sofalarda çıkmalar yalnız en üst katta, tek kat yüksekliğinde yapılmıştır. Özellikle Hacıhaliller Sokağındaki konutlarda sofa veya eyvanın iki yanındaki odalar çıkmalarla sokak tarafına, sofa ise bahçe tarafına çıkma ile taşmaktadır. 20. yüzyıl başlarında yapılan evlerde ise sofa önden yola, arkadan bahçeye doğru çıkma yapar. Kapalı çıkmalar cepheye koştur dikdörtgen veya üçgen planlıdır. Geleneksel konutlarda çıkma altlarında içbükey veya dışbükey geçiş elemanı görülmektedir (örn. Hacıhaliller Sokağında Mücevher Tan evi/ env. no: O23.B8.55). Bazı çıkma altlarına ikisi kenarlarda, biri ortada olmak üzere yarım kemer şeklindeki üç eli böğründe yerleştirilmiştir. Örneğin: Hacıhaliller Sokağında Şaban Karakoyun evi (env. no: O23.B8.58/ lev. 8: res. 27). Fethiye Caddesindeki Mustafa Danabaş evinde (env. no: O23.B8.3) ahşap profilli eli böğründe kullanılmıştır. Fethiye Caddesi konut örneklerindeki çıkmaların dış yüzleri tümüyle ahşap malzemeden yapılmıştır; ahşap doğramalı

pencerelerin altında ve üstünde ahşap panolar yer almaktadır; çıkma altları da tavanlarda olduğu gibi çitallı kaplamadır.

Pencereler dikdörtgen veya kare formudur. Üst kat pencereleri orta ve zemin katlara göre daha büyüktür. Geleneksel tarzda yapılmış pencerelerin eni/ boyu arasında 1/1.5, 1/2 veya 1/3 oranı mevcuttur. Bunlar ahşap pervazlı, ahşap doğramalı, giyotin veya çift kanatlı pencerelerdir (lev. 6: res.14). 20. yüzyılda yapılan konutlarda 1/2 veya 1/3 oranlarındaki iki pencerenin yan yana kullanılmasıyla kareye yakın biçimli pencereler ortaya çıkmıştır (lev. 5: res. 9; lev. 8: res. 25, 29). Konutlarda çift veya yan yana menteşelerle birleştirilmiş çok kanatlı pencereler de görülmüştür. Aynı evde çok farklı pencere tipleriyle karşılaşıldığı olmuştur.

Son yıllara kadar kentte güvenlik problemi olmadığı için evlerin büyük çoğunluğunda demir parmaklık yoktur. Bazı evlerin zemin ve orta kat pencerelerine demir parmaklık, üst katlarında pencere yüksekliğinin 1/3 yüksekliğinde ahşap korkuluklar yapılmıştır. Oyma tekniğiyle yapılan şebekeli veya lokmalı ahşap pencere korkulukları ve ahşap kepenklerin çoğu yerlerinden kaldırılmıştır (lev. 8: res. 30). Kentin ticaret alanına yakın konutlarda ferforje korkuluklar bulunmaktadır. Örneğin: Fethiye Caddesinde Mehmet Ata evi (env. no: O23.B8.8/ lev. 8: res. 26).

Kapılar ana girişlerde ve hayat girişlerinde çift kanatlıdır ve çakma tekniğinde yapılmıştır (lev. 5: res.10; lev. 6: res.14; lev. 8: res. 27). Hayat giriş kapısının yüksekliği konut sahibinin beslediği hayvanın camız (hergele), at veya deve oluşuna göre boyutlandırılmıştır. Cumhuriyet Devri konutlarında çift veya tek kanatlı tablalı kapılar kullanılmıştır. Örneğin: Fethiye Caddesinde Mehmet Nalbantoğlu evi (env. no: O23.B8.2), Pınarbaşı Sokağında O. Nuri Çınar evi (env. no: O23.B8.53). Bu çift kanatlı kapıların üstündeki pencerelerin ferforje parmaklıklarına yapım tarihi işlenmiştir (örn. Fethiye Caddesinde Mehmet Ata evi). Fethiye Caddesinde konutların zemin kat cephelerine dükkânlar için metal çerçeveli cam yüzeylerinin yerleştirilmesi tahribat yaratmıştır (lev. 4: res. 4).

Cephe köşelerinde ahşap malzemeyle yapılan dorik sütunçeler, saçak silmeleri ve kat bordürlerinin kullanımı karakteristiktir (lev. 8: res. 26). Bu özellik konutların yol tarafındaki cephelerinde sıkça görülmekle birlikte yan ve arka cephelerde az kullanılmıştır. Çalışılan bölge dışında bazı konutların cephelerinde sıva üstüne yıldız vb. biçimli kabartma motifler yapılmıştır. Cephesi sıvanmadan bırakılmış, taşıyıcı sistemi ve malzemesi açıkça görülen konut örnekleri de mevcuttur.

Günümüzde konutlar ya alaturka kiremit ya Marsilya kiremidi veya teneke ile kaplıdır (lev. 4: res. 3-5). 19. yüzyıl sonlarında çekilen kent fotoğraflarında ise tüm kentte "tura" adı verilen ahşap kaplı kırma çatı-

lar görülmektedir (lev. 1: res. 1). Bugün bahçe duvarlarının turalı örtüleri kentteki çatı geleneğine işaret eden ikinci kanıttır. Kentte bulunan az miktardaki toprak dam daha sonra kırma çatı ile kapatılmıştır⁹.

Yapım sistemi ve malzeme kullanımı

Konutlar yığma ve ahşap karkas tekniğinde, taş temeller üstünde yükselen bahçe ve evlerin zemin kat duvarları ise yığma tekniğinde yapılmıştır (lev. 8: res. 25). Yapılarda zemin kat yüksekliğinin yarısından sonra kerpiç kullanılmıştır. Sıvanmadan bırakılmış konutlarda, taş temellerin üstünde ahşap karkas taşıyıcı sistem görülür (lev. 8: res. 28). Zemin katta taşıyıcıların arası taş, bazen taş ve kerpiç, üstte kerpiç veya tuğla ile doldurulmuştur. Alt katta hangi teknikte duvar yapılırsa yapılsın üst katta ara bölücü duvarlar ve çıkma duvarları ahşap karkastır. Üst katta, taşıyıcıların arası yonga dolgulu, bağdadı sıvalı hafif duvarlar inşa edilmiştir. Duvarlara, kıtıklı (at kılı ve saman kırığı karışımı) toprak siva üstüne kireç katkılı ince kıtıklı siva yapılmaktadır¹¹.

Ayazlıklar tümüyle ahşap çatıklıdır. Ayazlıkta yaz günlerinde hava dolaşımının sağlanması için girişler alttan kaplanmaz. Hatıl, dikme, payanda, taban döşeme ve tavan kaplama malzemesi, oda dolap, güsülhane, yükük, raf, pencere kepengi, korkuluklar, kapı ve kafeslerde yoğun süslemeli ahşap kullanımı görülür. Yapıların % 90'ında sedir ağacı kullanılmıştır. Ana girişlerde (dökmelerde) ardıc kullanımı görülmektedir¹².

Avlu zemin kaplaması, çamaşırılıkta tokaçlama taşı, kurna ve aynasında taş malzeme bulunur. Pencere parmaklıkları, kapı "şıp düşen", kilit, menteşe, kapı kol demirleri ve çivilerde dövme ve perçin tekniğiyle yapılmış demir kullanılmıştır. 20. yüzyıl içinde yaptırılan evlerde dökme pirinç kapı tokmakları, kapı kolları ve askılıklar; sarı sactan şekil verilerek imal edilen perde kornişi, halkaları, tespitleri ve perde mandalları; dövme demirden lamaların bükülmesiyle yapılmış ferforjeler; kaynaklı ve perçinli demir pencere korkulukları görülmektedir.

SONUÇ

2004 yılı Elmalı (Antalya) Kentsel Kültür Varlıkları Envanter çalışması sonucunda 23 konut, 3 dini yapı, 6 ticaret yapısı, 3 su yapısı 10 yerleşme olmak üzere toplam 75 envanter formu hazırlanmıştır. Çalışma alanında konutlar büyük çoğunlukla yazlık olarak kullanılmaktadır. İçte ve dışta onarım gören yapılar bakımlı veya yaz ayları için konforlu sayılabilir. Terkedilmiş, bakımsız yapı sayısı azdır.

Çalışma esnasında kentin SIT alanı olarak tescillenmemesinden kaynaklanan bozulmalar saptanmıştır. Kimi yapı elemanlarının sökülüp götürülmesi veya konutların bakımsızlık nedeniyle yıkılmaları dokuda büyük boşluklar oluşturmaktadır. Konut sahiplerinin

kendi imkânlarıyla yaptığı, yapı bünyesine uymayan malzeme ve teknikte onarımlar görülmüştür. Onarımlar sırasında özellikle pencere boyutları büyütülmektedir. Boş aralarda geleneksel dokunun cephe oranlarına uymayan beton karkas veya yığma sistemde yapılmış yeni binalar tespit edilmiştir.

Elektrik direkleri ve telleri, paslanmış teneke çatı kaplamaları, dökülmüş sıvalar, duvarların herhangi bir yerinden çıkartılan soba boruları, yapıların zemin katlarında sonradan açılan düzensiz dükkân cephe-leri görüntü kirliliğine sebep olmaktadır. İhtiyaç gereği yapı görüntüsünü bozan uygulamalara mimari çözümler bulunmalıdır. Dış cephede görüntü kirliliğine sebep olan elektrik ve telefon tellerinin yeraltına alınması gereklidir. Son yıllarda özgün sokak döşemeleri kaldırılarak yerine beton parke yapılmıştır. Eğimli sokaklarda kayganlığın artmasına sebep olan beton parke sokak döşemeleri eski fotoğraflarda görüldüğü gibi yeniden taş kaplanmalıdır.

ÖNERİLER

2004 yılında başlayan Elmalı Kentsel Kültür Varlıkları Envanter Projesi başlangıç niteliğindedir. 2004 yılı çalışması belediyenin istediği uygulamaya yönelik teknik çalışma ile birlikte sürmüştür. Sadece envanter çalışması yapılarak kentin belgelemesi en az üç yılda tamamlanabilir.

Elmalı ilçesi, Antalya halkının yaz aylarında sıcaktan kaçarak yaşamayı tercih ettiği yayla bölgesidir. Bu nedenle özellikle konutlara girebilmek ve sahiplerinden bilgi alabilmek için ilköğretim okullarının yaz tatiline girdiği dönemde çalışma yapılmalıdır.

Arazi ve büro işlerinin bir arada sürdürülebilmesi çalışmayı ve kontrolü kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle gruplara yapılan teknik destek artırılmalıdır.

Çalışma esnasında Oda'nın hazırladığı, kurum logosunun ve isminin basıldığı beyaz renkli tişört ve şapka giyilmesi, bölge insanın çalışma ekibini kolayca tanımasını ve yardımcı olmasını kolaylaştırmıştır. Ekiplere kolaylık sağlaması için TÜBA logolu tişört ve şapka gibi tanıtıcı görsel simgeler hazırlanabilir.

Envanter yapmanın bir amacı da koruma çalışmalarına alt yapı oluşturmaktır. Türkiye, Elmalı gibi toprağının altında ve üstünde değerli kültür varlıklarının bulunduğu yerleşmelerle örülmüş durumdadır. Bu kültür varlıklarını geleceğe kazandırmak için her bölgede envanter çalışmaları koruma çalışmalarına koşut olmalıdır. Kentlerini koruma konusunda neler yapacaklarını bilemeyen yönetim ve halka koruma konusunda gerekli bilgiyi vermek, sosyal, teknik ve ekonomik yardım yapmak veya yöntem gösterebilmek gereklidir.

Elmalı halkını bilgilendirmek konusunda Belediye ve Oda'nın yardımları ve ÇEKÜL'ün desteğiyle 3 Eylül 2004 günü Elmalı 2004 yılı çalışma sonuçları sem-

neri ve sergisi yapılmıştır. Belediye daha sonra bu çalışmaların bir kısmını camlı panolarda sergilemeye devam etmiştir. Bu gösterimler halkın ilgisini çekmiş ve onları heyecanlandırmıştır. Envanter çalışmalarını halka sergilemek, sonuçları göstererek sevdirmek ve "TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanter Çalışmaları Sonuç Toplantısı"nın bir benzerini yerel

halka sunmak insanları yüreklendirebilir. Bu sunumlarda koruma altına alınmış bölgelerden örnekleri ve olumlu sonuçları gösterilerek koruma konusunda bilinçlendirme yapılabilir. TÜBA envanter çalışma grupları, kendilerine evlerini ve yüreklerini açan yerel halka ve belediyelere karşı böyle bir görev sorumluluğu içinde olmalıdır. »

NOTLAR

1. Metnin daha sonraki bölümlerinde Elmalı Kaymakamlığından "Kaymakamlık", Elmalı Belediyesinden "Belediye" ve Mimarlar Odası Antalya Şubesinden bahsedilirken "Oda" kelimeleri kullanılacaktır.
2. Çalışma sürecinde bizden yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Metin Sözen'e, Prof. Dr. Nur Akın'a, Kaymakam Veysel Yurdakul'a, Belediye Başkanı Hüseyin Yapıcı'ya, Oda Başkanı Osman Aydın'a, Oda yönetiminden Mimar Nilgül Yılmaz'a, Mimar Mustafa Yalın'a, Oda'nın görevlendirmesiyle çalışma sürecinde ekibin yanında olan Mimar Selim Kaplan'a, ekibe bölgeyi gezdiren ve bilgilendiren Arkeolog Ünsal Özçakır'a, yapım ve malzeme konusunda bilgi veren Yapı Ustası Mehmet Özçakır'a, kent kültürü hakkında bilgi veren Prof. Dr. Şakir Akça'ya, Yazar Abdullah Ekiz'e, Avukat Vural Gürcüoğlu'na, Hatice Özçakır'a, Öğretmen Mustafa Sülek'e, Emekli Memur Ahmet Tan'a ayrıca tüm Kaymakamlık, Belediye, Oda personeli ve Elmalı halkına ilgi ve desteklerinden dolayı teşekkür ederiz.
3. Halihazır paftalar çalışmanın başlangıcında Mimar Selim Kaplan tarafından Antalya'ya giderek haritaları bilgisayar ortamına aktarabilmek için taratmıştır. Taranan haritalar Vahit Karakaya tarafından AutoCAD-2004 programında yeniden çizilmiştir.
4. Bu işlemi Selçuk Ermin ve Hüseyin Alpmala yapmıştır.
5. 20 Ağustos 2004 günü Prof. Dr. Şakir Akça ile yapılan görüşmede alınan bilgi.
6. Elmalı bugün olduğu gibi her dönemde Likya topraklarının yaz aylarında yoğun olarak kullanılan yayla bölgesi olmuştur (Çelik 2002: 139).
7. Bkz. (Luviler hakkında) Landsberger 1948: 100; Kinal 1962; (Arzava ülkesi hakkında) Kinal 1962: 8, 108; (Likya ve Lukka hakkında) Dussaud 1943: 6; Kinal 1962: 228-229; Mansel 1963. (Mansel 1963: 82'de Lukka'ların sonraki Likyalılara eşit olduğu kabul edilir.)
8. Ayazlıkların çevresi mahremiyet nedeniyle ahşap kafeslerle çevrilmiştir. Cumhuriyetten sonra bu ahşap kafeslerin çoğu kaldırılmıştır. Kaynak: *Dünden Bugüne Elmalı* kitabının araştırmacı yazarı, emekli kütüphane müdürü Elmalı Abdullah Ekiz'le 24 Ağustos 2004 günü yapılan görüşme.
9. Kaynak: 24 Ağustos 2004 günü eski yapı ustası Elmalı Mehmet Özçakır ile yapılan görüşme.
10. 2004 yılı çalışma alanımızın dışında kaldığından henüz envanteri yapılmayan bu evle ilgili bilgilere, konuyu desteklediği için bu metinde yer verilmiştir.
11. Kaynak: 24 Ağustos 2004 günü Abdullah Ekiz'le yapılan görüşme.
12. Bkz. not 5.

KAYNAKÇA

AKARCA, Aşkıdıl

1972 *Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri I. Şehir ve Sanınması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Antalya Valiliği

2000 *Antalya 2000 İI Yıllığı*. Antalya.

BAYBURTLUOĞLU, Cevdet

2004 *Lykia*. Ankara: Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayını, Homer Kitabevi ve Yayıncılık.

BEAN, George E.

1971 *Journeys In Nourthern Lycia 1965-1967*. Wien.1998 *Eski Çağda Lykia Bölgesi*. çeviren: Hande Kökten. İstanbul: Yayıncılık Matbaası.

ÇELİK, Nevzat

2002 *Taşların İzinde Likya*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

EKİZ, Abdullah

2001 *Dünden Bugüne Elmalı*. Elmalı'yı Tanıtma ve Yardımlaşma Derneği, Antalya: Akdeniz Yayınları.

EVLİYA ÇELEBİ

1971 *Evlıya Çelebi Seyahatnamesi XIII*. (çev: Zuhuri Danışman), İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.

KINAL, Füzuan

1962 *Eski Anadolu Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

KÖKTEN, Kılıç

1947 "Bazı Prehistork İstasyonlar Hakkında Yeni Gözlemler", *AÜDTCDV/2*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi.1955 "Antalya'da Karain Mağarasında Yapılan Prehistorya Araştırmalarına Toplu Bir Bakış", *Belleter XIX*: 271-283. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

MANSEL, Arif Müfit

1963 *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

MELLAART, JEAMES

1960 "Excavations at Hacilar, Third Preliminary Report", *Anatolian Studies X*: 86: British Institute of Archaeology at Ankara.

MELLINK, J. Machtd

1963 "Excavation at a Karataş-Semahöyük and Elmalı Lykia", *American Journal of Archeology*: 269-278; levha 77-82: The Archaeological Institute of America.**EK1: ELMALI (ANTALYA) KENTSEL MİMARLIK ENVANTER LİSTESİ 2004**

Env. no.	Mahalle	Yapı türü/ adı	Ada	Parsel
023.B8.1	Kentin tarihi dokusu*	Elmalı tarihi kenti	-	-
023.B8.2	Karyağdı	Fethiye Cad. no. 2 (M. Nalbantoğlu evi)	168	18
023.B8.3	Karyağdı	Fethiye Cad. no.4 (Mustafa Danabaş evi)	168	19
023.B8.4	Karyağdı	Fethiye Cad. no. 4/B (dükkân)	168	19
023.B8.5	Karyağdı	Fethiye Cad. no. 6 (Sıdıka Acar evi)	168	20
023.B8.6	Karyağdı	Fethiye Cad. no. 10 (Şakir Akça evi)	168	21
023.B8.7	Karyağdı	yapı adası	168	-
023.B8.8	Karyağdı	Fethiye Cad. no.12/A (Mehmet Ata evi)	117	6
023.B8.9	Karyağdı	Fethiye Cad. no.12/A (çamaşılık ve kömürlük)	117	6
023.B8.10	Karyağdı	Fethiye Cad. no.14 (hizmetçi evi)	117	6
023.B8.11	Karyağdı	Fethiye Cad. no.14/5 (Ahmet Tan evi)	117	9
023.B8.12	Karyağdı	Yenimahalle Sk. no. 7 (Ömer Soydaş evi)	117	7
023.B8.13	Karyağdı	Fethiye Cad. no.16 (Hamide Salin evi)	117	10
023.B8.14	Karyağdı	Fethiye Caddesi (Karyağdı Camii)	147	1
023.B8.15	Karyağdı	yapı adası	117	-
023.B8.16	Tahtamescit	yapı adası	182	-

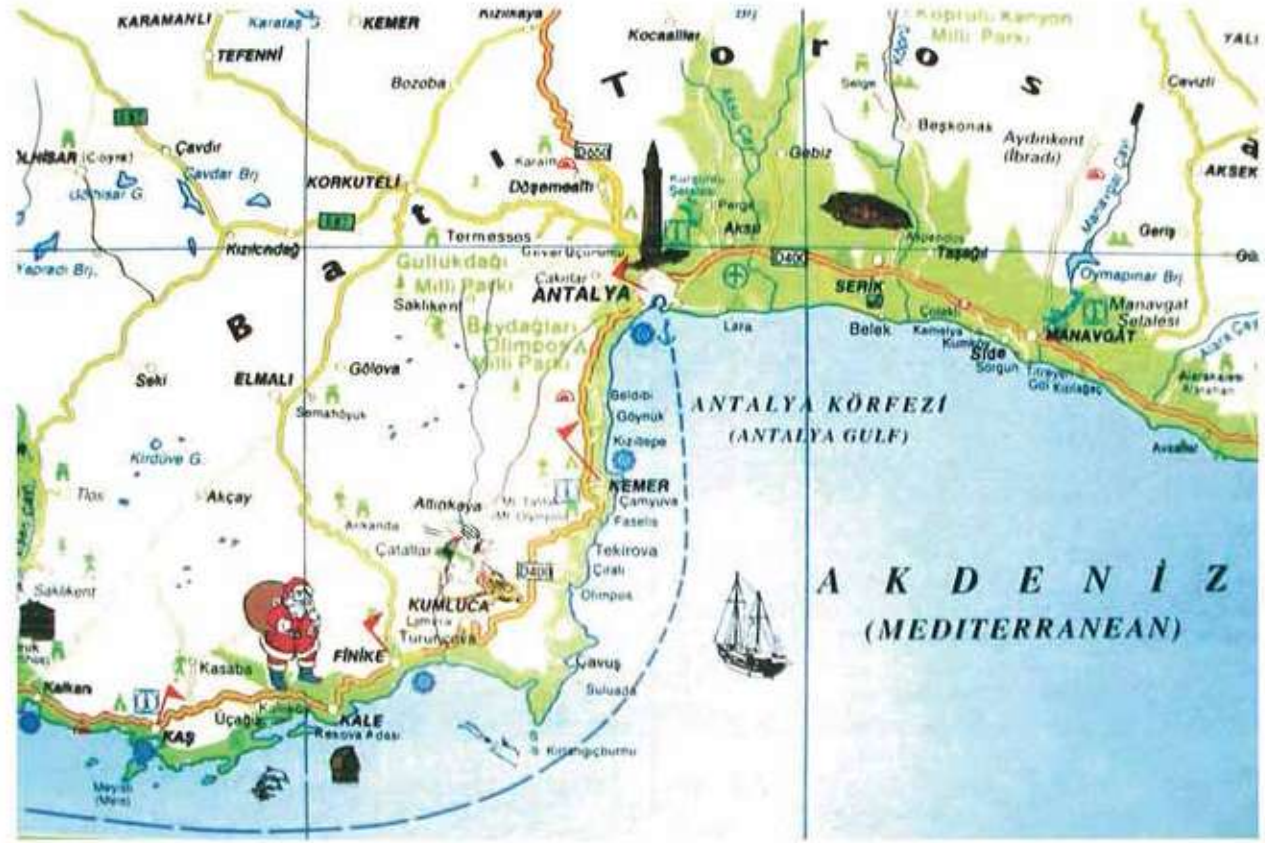
Env. no.	Mahalle	Yapı türü/ adı	Ada	Parsel
023.B8.17	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 8 (Yeni Cami)	182	1
023.B8.18	Tahtamescit	yapı adası	183	-
023.B8.19	Tahtamescit	Dar S. no. 8/A (Mahoş Ana evi)	230	2
023.B8.20	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 9 (Kamil Ergin evi)	183	21
023.B8.21	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 7 (Mehmet Belli evi)	183	22
023.B8.22	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 5 (Mehmet Akınay evi)	183	3
023.B8.23	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 2-4 (Ayşe Yazgan evi)	183	7
023.B8.24	Tahtamescit	yapı adası	185	-
023.B8.25	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 7/1 (tuvalet)	185	23
023.B8.26	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 13 (Mehmet Tekin evi)	185	19
023.B8.27	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 13 (değirmen)	185	19
023.B8.28	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 15 (Salih Özçakır evi)	185	18
023.B8.29	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 6 (Azmi İluçan evi)	185	26
023.B8.30	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 8 (Ahmet Tıklan evi)	185	27
023.B8.31	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 10 (A. Emirciklioğlu evi)	185	28
023.B8.32	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 12/A (O. Tatlıer evi)	185	29

Env. no.	Mahalle	Yapı türü/ adı	Ada	Parsel
023.B8.33	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 14 (Arif Şerbetçi evi)	185	30
023.B8.34	Tahtamescit	yapı adası	177	-
023.B8.35	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 16 (A. Bulut evi)	177	20-21
023.B8.36	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 14 (Ahmet Aras evi)	177	19
023.B8.37	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 12/1 (Ahmet Aras evi)	177	18
023.B8.38	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 1 (Ahmet Aras evi)	177	18
023.B8.39	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 1/A (Keleşler evi)	177	18
023.B8.40	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 3 (M.Memiş Temizöz evi)	177	17
023.B8.41	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 3 (çamaşırılık)	177	17
023.B8.42	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 9 (Süleyman Ayoğlu evi)	177	15
023.B8.43	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no.11/A (Sebahat Aylar evi)	177	14/B
023.B8.44	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 11 (S. Hafız Aylar evi)	177	14/A
023.B8.45	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 15 (Dudu Canko evi)	177	11
023.B8.46	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 17 (Zehra Yılmaz evi)	177	10
023.B8.47	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 23 (Rahime Demir evi)	177	7
023.B8.48	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 25 (Mustafa Kızılel evi)	177	6
023.B8.49	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 27 (Naim Orhan evi)	177	5
023.B8.50	Tahtamescit	yapı adası	178	
023.B8.51	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 12 (dükkân)	178	37/A
023.B8.52	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 12 (Fehmi Korumaz evi)	178	36
023.B8.53	Tahtamescit	Pınarbaşı Sk. no. 10 (Osman Nuri Çınar evi)	178	35
023.B8.54	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 2- 2/A (Ayoğlu evi)	178	38

Env. no.	Mahalle	Yapı türü/ adı	Ada	Parsel
023.B8.55	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 10 (Mücevher Tan evi)	178	41
023.B8.56	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 6 (Bedriye Kaynar evi)	178	39
023.B8.57	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 8 (Hacı Faikler evi)	178	40
023.B8.58	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 12 (Şaban Karakoyun evi)	178	42
023.B8.59	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 14 (çamaşırılık)	178	43
023.B8.60	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 14 (Mustafa Serttürk evi)	178	43
023.B8.61	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 18 (Laika Ceylan evi)	178	45
023.B8.62	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 24 (Osman Mutlu evi)	178	7
023.B8.63	Tahtamescit	Hacıhaliller Sk. no. 28 (Hasan Kaya evi)	178	5
023.B8.64	Tahtamescit	Hacı Haliller Sk. no. 32 (Ayenler Mescidi)	178	1
023.B8.65	Tahtamescit	Hacı Haliller Sk. no. 34 (Keriman Güneri evi)	178	2
023.B8.66	Tahtamescit	yapı adası	230	-
023.B8.67	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 3-B (Murat Ünal evi)	230	8
023.B8.68	Tahtamescit	Hıdırlık S. no. 3-A (Necdet Ünal evi)	230	8
023.B8.69	Tahtamescit	Hıdırlık Sk. no. 7/A (Ahmet Solakoğlu evi)	163	26
023.B8.70	Camii Atik	Hıdırlık Sk. no. 9 (Hasan Dulluç evi)	163	25
023.B8.71	Tahtamescit	yapı adası	200	-
023.B8.72	Tahtamescit	Toklular Sk. no. 1 (Yeni Hamam)	200	2
023.B8.73	Tahtamescit	Demirciler Sk. no. 45 (dükkân)	200	3
023.B8.74	Tahtamescit	Demirciler Sk. no. 43 (dükkân)	200	4
023.B8.75	Tahtamescit	Demirciler Sk. no. 41 (dükkân)	200	5

* Karyagdı, Camii Atik, Camii Cedit, İplik Pazarı, Tahtamescit, Kap Mescit, Toklular, Gündogan

Levha 1

Şek. 1. Elmalı'nın Akdeniz Bölgesi içindeki konumu.

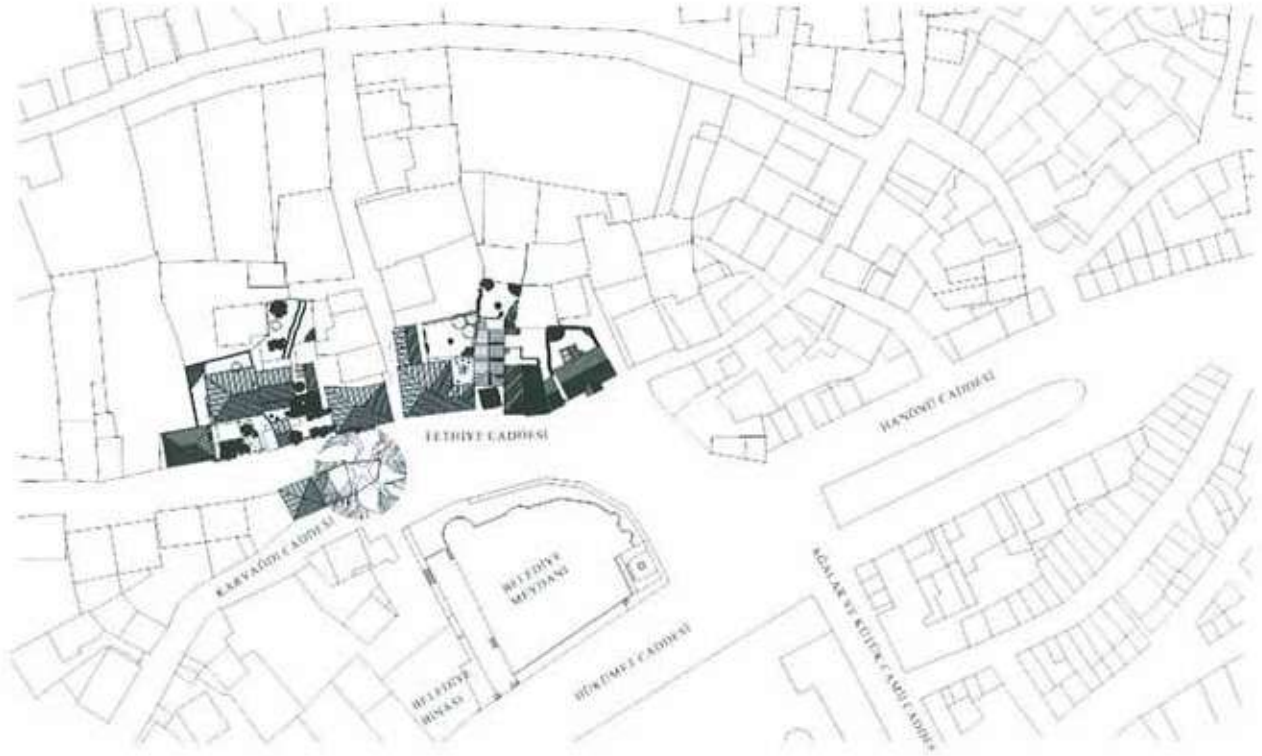
Şek. 2. Elmalı kent planı üstünde çalışma alanı.

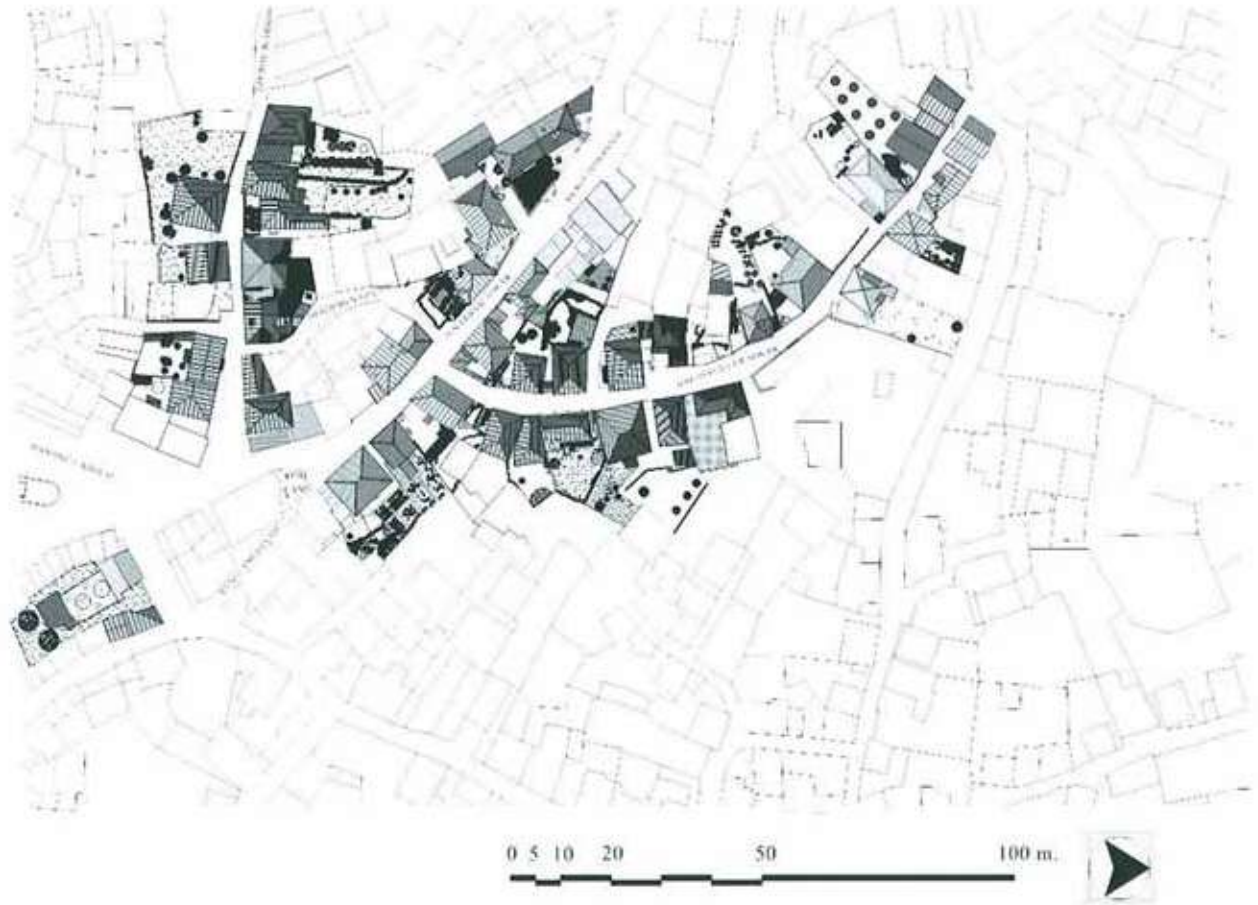
Res. 1. 19. yüzyıl sonlarında Elmalı.

Res. 2. Cumhuriyet Devrini başlangıcında Elmalı.

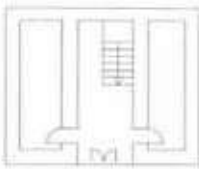
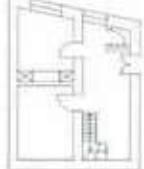

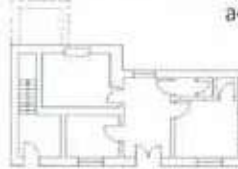

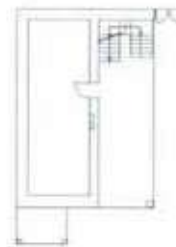

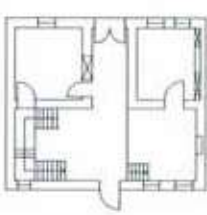
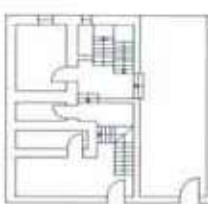
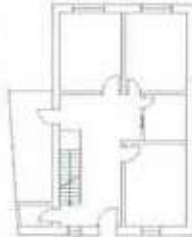

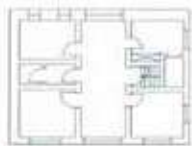

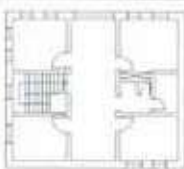
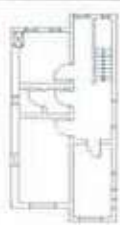

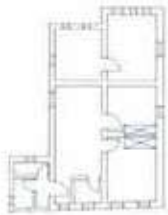
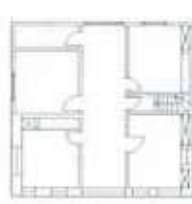

Şek. 3. Elmalı kentsel kültür varlıkları envanteri çalışmasının birinci bölgesi: Fethiye Caddesi evleri.

Şek. 4. Elmalı kentsel kültür varlıkları envanteri çalışmasının birinci bölgesi Hacihaliller Sokağı, Pınarbaşı Sokağı, Hıdırlık Sokağı ve Yeni Hamamı kapsıyor.

Levha 3

ZEMİN KAT KROKİLERİ	a1	a2	a3	a4	
	Env. no: 023.B8.48 Mustafa Kızılel evi	Env. no: 023.B8.63 Hasan Kaya evi	Env. no: 023.B8.58 Şaban Karakoyun evi	Env. no: 023.B8.61 Laika Ceylan evi	
	a5	a6	a7	a8	
	Sebahat Aylar evi. Env. no: 023.B8.43	Env. no: 023.B8.37 Ahmet Aras evi	Env. no: 023.B8.39 Keleşler evi	Env. no: 023.B8.26 Mehmet Tekin evi	
	a9	a10	a11	a12	
	Env. no: 023.B8.67 Murat Ünal evi	Env. no: 023.B8.30 Ahmet Tıklan evi	Rahime - Mehmet Demir evi Env. no: 023.B8.37	Abdullah Bulut evi Env. no: 023.B8.35	
	BİRİNCİ KAT PLANLARI	b1	b2	b3	b4
		Env. no: 023.B8.60 Mustafa Serttürk evi	Env. no: 023.B8.48 Mustafa Kızılel evi	Env. no: 023.B8.28 Salih Özçakır evi	Env. no: 023.B8.5 Sıdıka Acar evi
		b5	b6	b7	b8
		Abdullah Bulut evi Env. no: 023.B8.35	Env. no: 023.B8.53 Osman Nuri Çınar evi	Env. no: 023.B8.3 Mustafa Danabaş evi	K. Ergin evi. Env. no: 023.B8.20
		b9	b10	b11	b12
		Ahmet Aras evi Env. no: 023.B8.37	Ahmet Tıklan evi Env. no: 023.B8.30	Zehra Yılmaz evi Env. no: 023.B8.46	Hasan Dulluç evi Env. no: 023.B8.70

Şek. 5 a-b: Eimalı geleneksel konut planlarından örnekler.

Şek. 6. Hacıhaliller Sokağı 178. ada - 43. parseldeki Mustafa Sertürk evi (env. no: O23.B8.60) kat planları.

Res. 3. Elmalı'nın genel görünüşü.

Res. 4. Kentin geleneksel ticari merkezinde bulunan Fethiye Caddesinin kuzey ucu.

Res. 5. Hacıhaliller Sokağı/ Aylar Yokuşu.

Res. 6. Pınarbaşı Sokağı.

Levha 5

Res. 7. Hıdırlık Sokağının doğu ucu.

Res. 8. Ketenci Ömer Paşa Camii, belediye binası ve kentin ticari - dini merkezi.

Res. 9. Fethiye Caddesinde Şakir Akça Evi (env. no: O23.B8.6).

Res.10. Fethiye Caddesinde Mehmet Ata Evi (env. no: O23.B8.8).

Res. 11. Hıdırlık Sokağına açılan bir çıkmaz sokak. Özgün kaplaması halen mevcut.

Res.12. Kentin geleneksel yol dokusu.

Res. 13. Hıdırlık Sokağında açık sofası ve odaları manzaraya ve yola yönelmiş bir ev (Arif Şerbetçi evi/ env. no: O23.B8.33).

Res. 14. Hıdırlık Sokağında odaları yola yönelmiş bir ev (Mücevher Tan evi/ env. no: O23.B8.55).

Res. 15. Pınarbaşı Sokağında O. Nuri Çınar evi (env. no: O23.B8.53).

Res. 17. Hacıhaliller Sokağındaki iki ve üç katlı konutlarda çıkma örnekleri.

Res. 16. Pınarbaşı Sokağında Abdullah Bulut (Şekerciler) evi (env. no: O23.B8.35) avlusu (hayatı).

Res. 18. Mustafa Serttürk evinin (env. no: O23.B8.60) açık sofası.

Levha 7

Res. 19. Fethiye Caddesinde Sıdika Acar evinde (env. no: O23.B8.5) seki altı ve seki üstü ayrımlı.

Res. 20. Abdullah Ekiz evinin açık dış sofasında ocak.

Res. 21. Fethiye Caddesinde Sıdika Acar evinde (env. no: O23.B8.5) seki altı ve seki üstü tavanları.

Res. 22. Fethiye Caddesinde Mehmet Nalbant evi (env. no: O23.B8.2) tavan süslemesi.

Res. 23-24. Özel İdareye ait evin iç mekânından ayrıntılar.

Res. 25. Kârgir sistemde yapılmış bir ev (env. no: O23.B8.7).

Res. 26. Mehmet Ata evi (env. no: O23.B8.8).

Res. 27. Hacıhaliller Sokağı Şaban Karakoyun evi (env. no: O23.B8.58).

Res. 28. Ahşap karkas tekniğinde yapılmış bir ev örneği: Ahmet Tan evi (env. no: O23.B8.11).

Res. 29. O. Nuri Çınar evinin (env. no: O23.B8.53) yola bakan cephesi.

Res. 30. Abdullah Ekiz evinde ahşap işleme örnekleri.